

CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI, O VIITOARE CURTE CONSTITUȚIONALĂ EUROPEANĂ?

Gabriela-Adriana RUSU*

Abstract

Created by the European Convention on Human Rights, the European Court of Human Rights was the first international court charged to protect the fundamental rights and freedoms. The entry into force of the Protocol no 11 offered to individuals a direct access to the Court, condition of the European human rights system effectiveness. But the European judge became the victim of its own success and the reform the European human rights system is today imminent. Which will be the nature of the European Court of Human Rights? If today the Court is not a Constitutional or a Supreme Court, it might become in the future in order to preserve the European human rights mechanism. But this means exactly to abandon the right to individual application, cornerstone of the system.

Keywords: *European Court of Human Rights, European Convention on Human Rights, Constitutional Court, right of individual application, European human rights system*

Adoptată la 4 noiembrie 1950, Convenția europeană a drepturilor omului institua un **mecanism de garanție colectivă a drepturilor omului** și prevedea, pentru prima oară, un organ jurisdicțional internațional de protecție a drepturilor fundamentale. Astfel, în 1959, este creată Curtea europeană a drepturilor omului, care pronunță prima hotărâre în noiembrie 1960 (*Lawless / Irlanda*). Existența organelor de control¹ a jucat un rol primordial în efectivitatea drepturilor garantate de Convenție, dreptul de recurs individual devenind astfel un element necesar în vederea transformării sistemul convențional într-un model de eficacitate. Dacă la început Curtea era o instanță internațională clasică, Statele Părți putând accepta sau nu competența acesteia, cu intrarea în vigoare a Protocolului adițional nr. 11², Curtea de la Strasbourg devine un organ jurisdicțional internațional independent și permanent, iar clauza facultativă de acceptare a **dreptului de recurs individual** este suprimată, acesta devenind în mod clar o „dispoziție esențială pentru eficacitatea sistemului convențional” (*Loizidou / Turcia*, § 70). În temeiul noului articol 34, persoanele fizice și juridice au dobândit dreptul de a sesiza *direct* Curtea europeană³ pentru a sancționa eventualele violări ale drepturilor convenționale.

Curtea de la Strasbourg a devenit însă victima propriului său succes. Avalanșa de cereri individuale depuse la Strasbourg a impus adoptarea Protocolului adițional nr. 14⁴ având ca scop de a facilita activitatea Curții pentru a-i permite tratarea rapidă a cererilor, însă a ridicat

* Doctor în drept Institutul de drept european al drepturilor omului, Universitatea Montpellier 1

¹ Trebuie precizat că la început acest rol era împărțit între Curte, Comisie și Comitetul de miniștri.

² La 1 noiembrie 1998.

³ Prezenta comunicare nu va analiza cauzele interstatale prevăzute la articolul 33 din Convenție.

⁴ Intrat în vigoare la 1 iunie 2010.

numeroase semne de întrebare cu privire la o nouă reformă a Curții. Din anul 2010, conferințe anuale (Interlaken, Izmir, Brighton) au ca obiect principal viitorul Curții europene a drepturilor omului. În acest context, o preocupare principală este aceea de a stabili **care va fi natura Curții în viitor**. Însa înainte de a răspunde la această întrebare este esențial de a analiza care este astăzi natura Curții europene. Acest organ are în prezent un **dublu rol** : de a asigura respectarea drepturilor garantate de Convenție și de a interpreta dispozițiile convenționale în cauzele cu care este sesizat. Chiar dacă Convenția este considerată „*instrument constituțional al ordinii publice europene*” (Loizidou / Turcia, § 75), trebuie subliniat că judecătorul supranațional **nu are (încă?) rolul unei Curți supreme sau constituționale**, în sensul că nu poate casa hotărârile pronunțate de instanțele naționale sau rejudeca cauza și nu poate anula ca neconvenționale actele normative sau administrative interne. Mai mult, hotărârile Curții de la Strasburg au **o autoritate relativă**, ele impunându-se doar pentru cazul de speță⁵. Judecătorul european poate doar analiza dacă în speță Statul acuzat a violat Convenția și acorda victimelor, dacă este cazul, o „*reparație echitabilă*”. Chiar dacă interpretarea dispozițiilor convenționale de către judecătorul european ghidează autoritățile naționale (în principal judecătorești) în activitatea lor, hotărârea Curții nu obligă, ca regulă, Statul să modifice legislația internă, ceea ce creează premisele altor cereri la Strasburg în aplicarea dreptului de recurs individual oferit persoanelor fizice și juridice. Ori, Curtea de la Strasburg este sesizată cu un număr tot mai mare de cereri cărora nu le poate face față, ceea ce **pune în pericol sistemul de protecție creat de Convenție**.

Pentru a salva sistemul convențional, **diferite opțiuni** se deschid Statelor părți⁶, precum **transformarea Curții europene într-o curte constituțională**. În acest caz, judecătorul supranațional s-ar putea pronunța doar cu privire la aspectele de principiu sau la interpretarea dispozițiilor convenționale (și eventual la conformitatea actelor naționale cu acestea), la cererea unei instanțe naționale⁷, judecător de drept comun în materie de drepturile omului. Astfel hotărârile europene ar avea efect **erga omnes** cum este cazul deciziilor Curții de Justiție a Uniunii Europene. Însa, în acest caz, dreptul de recurs individual, „*cheie de boltă a mecanismului de protecție a drepturilor*” (Mamatkulov și Askarov / Rusia, § 100), ar fi abandonat. Or, tocmai generalizarea dreptului de recurs individual a permis eficacitatea sistemului convențional, chiar dacă și aglomerarea Curții. Pentru moment, Statele Părți afirmă „*atașamentul față de dreptul de recurs individual în fața Curții ca piatra de temelie a sistemului de protecție a drepturilor enunțate în Convenție*” (Declarația de la Brighton), iar Curtea europeană nu pare gata să devină o curte constituțională la nivel european. Însă viitorul va răspunde la întrebarea dacă **Curtea europeană a drepturilor omului va deveni o viitoare curte constituțională europeană...**

⁵ În ultimii ani, Curtea folosește tehnica „spețelor pilot” pentru cauzele repetitive care pun aceeași problemă.

⁶ De asemenea, se are în vedere crearea de curți regionale sau filtrarea cererilor la nivel național.

⁷ Sau, eventual, a Curții de Justiție a Uniunii Europene în cazul aderării Uniunii Europene la Convenție.